

Педагогічна думка, 2016. – 448 с. – Бібліогр.: с. 21. – (До 25-річчя незалежності України).

3.Петренко І.В. Дослідження процесу діалогічної партиципації у просторі освіти / І.В. Петренко // Актуальні проблеми психології: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія: зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України/ за ред. С.Д. Максименка. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2015. – Т. V. – Вип. 15. – С. 183-190.

4.Петренко І.В. Особливості побудови соціального діалогу в освітньому вимірі / І.В. Петренко // Особистість у сучасному світі. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2015. – Ч. 2. – С. 194-197.

5.Селевко Г.К. Альтернативные педагогические технологии / Г.К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2005. – 224 с. (Серия «Энциклопедия образовательных технологий»).

Похілько Д.С.

*кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
екстремальної та кризової психології науково-дослідного центру
Національний університет цивільного захисту України*

ВІДЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ ЯК ПРОЯВ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ ЛЮДИНИ

За роки своєї незалежності українське суспільство потерпіло кардинальних змін. Ці зміни відбулися не лише в загальній будові структури нашого суспільства, а й в менталітеті самих громадян. Можна сказати, що за цей час населення України пройшло шлях розвитку від однорідної «радянської маси» (суспільство, в якому не було чітких національних розмежувань, а підтримувався стандартний загальний образ «радянського громадянина») до цілком свідомого українця. Людини, яка має чіткі уявлення про свою національну належність, про культуру та традиції свого народу тощо.

Виходячи з того, що образ національної належності є часткою уявлень особистості про себе, як про суб'єкта діяльності, можна сказати, що Я-образ національної належності це складова Я-концепції особистості. А отже, має свої прояви на всіх її рівнях: когнітивному, емоційному та поведінковому.

На *когнітивному рівні* Я-образ національної належності проявляється у чіткому сформованому уявленні про себе, як представника певної нації. Людини, якій притаманні характерні риси усього народу в цілому. Наприклад, «Я-українець» – я людина, що сильна духом, справедлива, працьовита та щедра.

На *емоційному рівні* проявляється в переживання пов'язаних з національною належністю. Переживання можуть носити, як позитивний так і негативний характер. Наприклад, «Я-українець» – я пишаюся, що мої предки були запорізькими козаками.

На *поведінковому рівні* проявляється у відповідних діях та реакціях, які людина вважає притаманними для себе, як представника певного народу. Наприклад, я люблю сало, бо я – українець.

Формування певного образу національної належності «Я-українець» в особистості відбувається протягом певного часу, та відповідає загальним законам розвитку (має декілька послідовних стадій). Одразу хочемо зауважити, що їх границі значно розмиті та не мають певних вікових показників.

В загальному алгоритмі формування Я-образу національної належності в особистості можна виділити наступні стадії:

- *несвідома стадія*, характеризується відсутністю будь-яких уявлень про національну належність. В більшості випадків ця стадія характерна для дітей, бо вони ще тільки починають свій процес соціалізації та пізнання самого себе;

- *стадія збору інформації*. Ця стадія характеризується збором інформації про соціальне середовище в якому знаходиться особистість; вивченням історичних фактів, особливостей культури та звичок; накопичення знань про традиції та характерні риси того чи іншого народу;

- *стадія формування національного образу*, характеризується формуванням в когнітивній сфері особистості певних національних образів, притаманним різним народам;

- *стадія особистісної ідентифікації*. Ця стадія характеризується для особистості певною ідентифікацією з нацією; чіткість знань про культуру, звичаї та традиції певної нації; поважанням їх;

- *стадія чіткої особистісної позиції (або патріотизм)*. Для цієї стадії характерна не лише чітка ідентифікація з певним народом, а й емоційне переживання за долю своєї нації, за події, що відбуваються в державі тощо. Для цієї стадії характерним є прагнення діяти та змінювати соціум в якому живе особистість.

Як ми вже говорили, відчуття національної належності входить в загальну структуру Я-концепції особистості, а отже, сформованість чітких уявлень про свої фізичні, інтелектуальні, моральні та інші особливості говорить про її психологічну зрілість.

Хочемо звернути Вашу увагу на те, що у вирії останніх подій на теренах України сьогодні все частіше в нашому суспільстві можна зустріти патріотично спрямовану особистість. Це ще один доказ того, що труднощі загартовують не лише тіло, а й моральний дух, особистість в цілому.

Солдатова О.С.

аспірант кафедри соціальної реабілітації

та соціальної педагогіки факультету психології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Актуальною для нашої країни є проблема масової міграції населення, спричинена військовими подіями на Сході України. Це вимагає дослідження особливостей адаптаційних процесів у внутрішньо переміщених осіб задля ефективного впровадження програм психосоціальної підтримки та допомоги постраждалому населенню.

Соціальні та психологічні особливості адаптації різних категорій мігрантів досліджували такі науковці як: Л. Корель, М. Багері, Н. Палагіна, Ю. Платонов, Г. Солдатова, В. Хесле, Л. Шайгерова та ін.

Так, Л. Корель, розглядаючи відмінності між добровільною та вимушеною міграцією, зазначає, що у випадку добровільної міграції спочатку, як правило, у суб'єкта адаптації виникає позитивна установка на нове явище, тобто відбувається адаптація свідомості, а потім вже з'являється нова адекватна форма поведінки. Коли ж міграція є вимушеною – через жорсткі нові умови пристосування у людини зазвичай виникає негативна установка на освоєння нових правил життєдіяльності. [2].

Ю. Платонов зазначає, що біженці, потрапляючи в нові умови і розпочинаючи нове життя, формують зовсім інше ставлення до свого внутрішнього «Я» та до навколишнього світу [4]. Поведінка